

Реферат на тему: “Голодомор 1932-1933 років на Луганщині ”

На Луганщині страшні події 1932-1933 років лишалися білою плямою довгий час. Передусім через усталений у суспільній свідомості стереотип, що цей край, як частина найурбанізованішого промислового регіону України – Донбасу, від голоду не потерпав. Але це лише почасти відповідає дійсності. Бо лише в південних та частково центральних районах Донецької і Луганської областей сконцентровані найбільші підприємства і великі населені пункти. Північні райони – переважно аграрні, які відносяться до історико-географічного регіону України – Слобожанщини. В яких переважали українські села.

Про трагедію, яка розгорталася у цих селах на початку 1930-х років партійні видання писали так: «В ході розгорнутого наступу соціалізму по всьому фронту, в боротьбі за ленінський кооперативний план було успішно перетворене в життя

найважче після завоювання влади робітничим класом історичне завдання – перехід мільйонів дрібновласницьких селянських господарств на шлях колгоспів, на шлях соціалізму. Як і по всій країні, на території Луганщини на основі суцільної колективізації був розтروщений і в основному ліквідований останній експлуататорський клас – куркульство. Перемога колгоспного ладу ще більш зміцнила союз робітничого класу з трудовим селянством, що є основою і надійною гарантією успіхів у соціалістичному будівництві».

Навіть після здобуття Україною незалежності місцеві історики лишилися вірними собі. В колі їх наукових інтересів, як і раніше, перебували історія робітничого руху, індустріалізація, шахтарська галузь і т. ін. Трагедією селянства почали цікавитися лише окремі краєзнавці, певні члени товариства «Просвіта». Серед гуманітарної інтелігенції зацікавленість цією проблемою виявили лише філологи, які під час своїх фольклорних експедицій по селах Луганщини почали стикатися зі згадками тих страшних подій у спогадах літніх людей.

Страх голодної смерті став основною причиною селянських виступів. Але переважна більшість селян вже не мала ані сил, ані засобів протистояти сталінському режиму, тому опір кінця 20-х початку 30-х років не набрав таких масштабів і розмаху, як у роки «воєнного комунізму» і становлення радянської влади в Україні. Голодомор, що охопив Слобожанщину і всю Україну, набув рис національної катастрофи.

Голодомор на Слобожанщині мав кілька етапів. Перший етап Голодомору 1932-1933 рр. починається з весни-літа 1932 р. і триває до листопада 1932 р. Населення все більше відчувало відсутність необхідних для нормального харчування продуктів. Другий етап можна виділити з листопада 1932 р. по березень 1933 р. – йде процес поступового наростання Голодомору і поширення його масштабів. Третій етап – з березня 1933 р. по липень 1933 р. – пік Голодомору. Четвертий етап розпочинається з липня 1933 р. і закінчується пізньої осені 1933 р. Після жнив забезпеченість продуктами харчування поліпшилась. Відбувається повільне згасання страхіття.

Отже, у 1932 р. у села забрали останнє зерно. Восени починається голод. А взимку вже масово помирають люди. Знову дамо слово свідкам. Марія Лантрат: «Багато, багато померло. Я... отам на тому краю... там сусід умер. Сусіди ж викопали ямку, яку там виклали голодними людьми. Копать нікому. А вона біжить, баба Варя, біжить і кричить: «Підождіть, не закидайте, і мій же ж скоро дойде!». Дар'я Гусаченко: «Онучок, скіко дітишочок погибло! Просе їсти, ходе. А в мене ж не дать... в мене ж нема нічого. Робили ми як худоба. Ага, це... їдемо ж на поле, там катьол, там варять нам їсти – просо! Змололи і варили, і ми їли. І нам радісно було, шо ми поїли раз у день. А додому прийдеш... кукурудза була така, шо садили. А тоді стебло... ми його товкли, сіяли і «лєпкі» їли. Отак ми переживали. [...] Багато погибло людей. Дорослі. Зайдеш у хату, она лежить нежива, людина, в хаті. І в хаті – вонь. І сюди... отут церква була, і сюди у дзвінницю звозили людей. А хто здоровіший був, так яму копали. Так тут чотири ями накидано людей. І

дітей, і людей, і дорослих, і малих. Ну щоб аби не воняли!». Померлих було так багато, а живі були настільки виснажені, що не мали сил ховати спочилих людей. Ями копали всі, хто ще міг ходити. Якщо ж вимирало село повністю тоді з сусідньої сільради відправляли тих, хто ще міг стояти на ногах аби закопати померлих у ямах, щоб вберегтися від епідемії і смороду.

Люди виживали як могли. Збирали ягоди, гриби, листя, рвали траву, ловили птахів, ховрашків, жаб. Їли все, що тільки можна та й навіть не можна було їсти. Марія Лантрат: «Підеш як весна, нема ж нічого, ніяк... тут з колишка так шпички такі ростуть. А ми шпички ті нарвемо та їмо. Тут, ось, недалеко, тут, сусідський... Мишко. Пішов, пішов та й там і вмер на дудках, на тих, очерету, шпичках. Да. Оце, ось така тут була життя горька». Дар'я Гусаченко: «А брат мій на свинарні робив. Так туди возили і коней дохлих, і худобу дохлу. Воно і скотина голодна була. Так він, ото, ноччю принесе дохлятини нам. Ага. А ми поваримо, їмо».

Найстрашніший голод почався 1933 року. З'явилися випадки канібалізму і трупоїдства. Марія Лантрат: «Отут у нас, як тільки в'їжджаєш у Граківку, там Корольови, звали, хвамілья їх. Так та матір дочку зарізала. Ну скільки їй, чи п'ять год було, чи шо? І ще тут коло Каплок одна жінка зарізала свого чоловіка. Ну, Бог його знає, він там... Вона до його: «Уставай, уставай, у сусіда, он бачиш, уже там саде Сьомка Плєскачів. Ага, а ти лежиш...». А куди ж йому вставать, як він голодний? І як вона його зарізала – у ящикок поскладала, посолила. Ну, наїлася ж, конєшно. Їдемо з поля, з роботи, іде дід старенький-старенький, не знаю і звідкіля, та й каже: «Візьміть мене, доведіть до села, там у мене родич». Я кажу: «Ну, дєдушка, ну, сідайте». А бригадир коней моїх батогом, і свого, і поїхав. На другий день зранку їдемо на поле – самі реберця. А усе обрізане!». Дар'я Гусаченко: «Значить, ідем ми з поля, а одна ловила чужих дітей, отам, на вершині села. І різала. Ой... Тут ми йдемо з поля – міліція у неї у дворі. Ну, ми й зашли туди. А воно вариться, ручка маленька й отак стриба в пічі, в чавунці. Я не видержала, впала. Мене підняли. Я кричу: «Ой, тягніть мене додому, я не дойду вже додому!». А додому там же не дуже і далеко. Плачу, кричу. Приходю. Мати: «Шо таке?». Я: «Та до теї, Васки, ходили ж, дивилися. Маленька ручка у чавунці отак плига у кип'ятку!». А... барахлишка навикидали такого маленького, шо в крові, хто зна й скіко!''.

Лютував голод і в місцях компактного проживання українців в інших радянських республіках. Охопив він землі й Малинового та Сірого Клину. В ході своєї роботи нам вдалося зустріти людей, які на той час мешкали за межами України. І, як не дивно, їх свідчення дають ту саму картину: українські села масово вимирали, а розташовані поруч російські не зазнавали страшних втрат. Лозова Олександра (під час Голодомору жила в с. Олексіївка Білоріччинського району, Кубань): «Зайшли у хату, а там лежить сім душ. У них вже нігті повідпадали, бо люди почали розкладатися. Так приїхали підводою, накидали як снопи, та привезли до ями. Узяли підводу за колеса й перевернули – хто як упав.

Майже всі опитувані нами підкреслювали, що в Росії голоду не було, або він не був таким страшним. Щоб врятуватися від голодної смерті українські селяни брали залишки своїх пожитків, які їм вдалося сховати під час колективізації, і несли на обмін до сусідньої республіки.

З розповіді Лемзякової Зінаїди:

- Ви не ходили міняти речі на їжу?
- Моя мати ходила.
- А що вона носила на обмін?
- У нас же ж нарядів було багато. То забере штуки три моїх платтячок, то штори, то простіні, а то таке, і йде. А йде в Росію.
- В Росію?
- В Росію, синок. Да. Іде в Росію. А відтіля вона принесе то мукички, то пшонця, то картопельки. Ну, що в кого було, те він і давав [10].

Сивоконенко Варвара пригадує як дітлахами вони ходили просили попоїсти у сусіднє село в Російській Федерації. Вона і досі не може збагнути як таке могло статися, що в їхньому селі люди пухли від голоду, а в сусідньому російському селі їх пригощали білим хлібом! А ці села були розташовані поруч і розділяв їх на той час лише невидимий кордон між двома радянськими республіками. І таких свідчень чимало. Для обміну ходили не тільки в російські міста, як от, наприклад, Старий Оскол, але й по селах сусідніх районів Російської Федерації.

Ще один момент, який потребує додаткової уваги дослідників – радянська міграційна політика. Її вивчення полегшить з'ясування кількості жертв Голодомору. Зі слів очевидців тих страшних подій стає відомим, що в спорожнілі від голоду українські села комуністична влада привозила переселенців із російської глибинки. Заселяли їх цілими сім'ями, на все готове, вони одразу отримували і хату, і пожитки, й реманент. На Луганщині це були, зокрема, вихідці з Іваново-Вознесенської області РРФСР. Вони принесли в українські села не тільки чуже «акання», а й елементи іншої культури. Гусаченко Дар'я:

- А що було з хатами, в яких не залишалось господарів? Порожні стояли чи комусь віддавали?
- Ні, порожні довго стояли, а потім до нас переселенців з Іваново-Вознесенської області прислали. Так їх туди заселяли. А вони (переселенці – Ю.К.) матюшники були, ох і матюшники. У нас же ш люди не матюкалися [7].

Аби врятувати дітей від голодної смерті селяни йшли на все. Віддавали близьким чи далеким родичам, або навіть простим знайомим у міста. Якщо колгоспникам вдавалося потрапити до райцентру або бодай якогось міста дітей лишали під будівлями органів влади, міліцією. Траплялися випадки коли на залізничних станціях або полустанках селяни підбігали до потягів, які починали гальмування, і вкидали дітей у вагони, навіть товарних потягів, вони не знали навіть куди прямували ті поїзди. Але вони думали, що там, у невідомості, їхніх дітей принаймні не спіткає страшна й мученицька смерть.

Найтяжче від голодомору на Луганщині постраждало сільське населення, в першу чергу рядові колгоспники й одноосібники, потім працівники радгоспів, сільська інтелігенція. В містах голод не набув таких жахаючих масштабів, як на селі. Основними категоріями голодуючого населення в містах були: робітники, особливо в дрібних та середніх містах, дрібні й середні службовці, учні, студенти, утриманці (їх забезпеченість продуктами харчування залежала від того, до якої категорії відносились ті, хто їх утримував). Найбільше голодувало населення невеликих, районних міст із слабо розвиненою промисловістю та селищ міського типу.

На думку дослідників винними у скоєнні цього злочину слід вважати партійне і радянське керівництво СРСР, особисто Й. Сталіна, В. Молотова, Л. Кагановича, партійне і радянське керівництво України – П. Постишева, В. Чубаря, С. Косіора, Р. Терехова, Г. Петровського, М. Хатаєвича, В. Балицького, П. Любченка, М. Демченка, секретарів обкомів, та райкомів, голів райвиконкомів, місцевих функціонерів усіх рівнів, активістів – всіх, хто були причетними до здійснення на селі аграрної політики, що призвела до трагедії Голодомору.

Жертвами масового голоду на Луганщині стали 31560 людей. На початку березня 1933 року в області зареєстровано 1008 голодуючих сімей. Найбільші людські втрати були у Біловодському, Міловському, Новоайдарському, Новопсковському, Старобільському та Троїцькому районах.

підготував:
Рибальченко Єгор Олександрович,
студент медичного факультету №1
1 курсу 5 групи